

MISTIKA SKRIVNOSTI "VELIKONOČNEGA KARDINALA"

ŠKOLJKE, "SLOVENSKE" BUTARICE IN ŠČINKAVEC NA PORTRITU KARDINALA RODETA
MARJAN HORVAT

Ljubljanska nadškofija, ki je lani praznovala tristoletnico posvetitve ljubljanske stolnice, je v sodelovanju z raziskovalci SAZU v Narodni galeriji postavila na ogled razstavo "Upodobitve ljubljanskih škofov", konec leta pa je izšla tudi študija DR. FRANCETA M. DOLINARJA "Ljubljanski škofje". Tako nas prej po raznih mestih razpršene podobe škofov prvič gledajo iz enega mesta; nekatere so tudi restavrirali, da so se prikazale javnosti z nekdanjim sijajem. Gradivo za razstavo je razkrilo tudi marsikatero novost o upodobljenih cerkvenih dostojanstvenikih, saj so bili številni stari podatki zavajajoči in nepravilni. V vodniku po razstavi in začetni znanstveni monografiji so ob upodobitvah osnovni podatki o škofih in zgodovini škofij; orišejo nam biografije štirinajstih škofov, ki so se zvrstili v ljubljanski stolnici vse od leta 1463 do danes. Četudi je knjiga zanimiva kot prispevek k zgodovini, pa v njej pritegne posebno pozornost najnovejša upodobitev nekdanjega ljubljanskega škofa in že dve leti kardinala DR. FRANCA RODETA, ki je naslovljena "Velikonočni kardinal".

Le na tem portretu so tudi simboli, ki si jih naključni obiskovalec razstave in bralec monografije brez poznavanja simbolike ne zmore razložiti. Prvo, kar zaznamo, je rjava ptica, ki sedi na kardinalovem levem ramenu in se sklanja proti njegovemu ušesu, kot da mu prinaša kakšno sporočilo. V grbu in morda tudi na stolu je motiv vrtnice, izpeljanke iz grške besede *rodos*, ki jo kardinal Rode povezuje s "predanostjo Mariji" in "izrazom minljivosti vsega sijaja tega sveta". Upodobljeni pa so tudi "klasični" krščanski velikonočni simboli, kot sta vejica oljke in lovora ter nenavadna velikonočna butarica, ki nosi barve slovenske zastave, pa tudi kopica raznovrstnih morskih školjk!

Školjke, ki jih lahko najdemo tudi na desni strani slike, imajo v simbolnem svetu zelo različne pomene, najpogosteje, kot se lahko poučimo iz Slovarja simbolov (Chevalier, Cheerbrant), so simbol plodnosti, rojevanja in libida; v evropski mitologiji pa je njihova simbolika prisotna

predvsem prek grškega mita o Afrodit, boginji ljubezni, ki naj bi se bila rodila iz školjke. Slovar simbolov ne omenja školjk kot krščanskega simbola, zanimivo pa je, da so prav školjke pomemben sestavni del simbolov, ki krasijo upodobitve sedanjega papeža BENEDIKTA XVI. Na svojem grbu ima (poleg medveda) tudi školjko pokrovačo, leta 2005 pa so ga ustoličili v ceremonialnem plašču z dvema školjkama na prednji strani. Na papeževi spletni strani je pojasnilo o trojnem pomenu školjk: teološki obuja legendo o sv. Avguštinu iz 4. stoletja, ki se je sprehajal ob morski obali in uzrl otroka; ta je hotel zajeti morje v luknjo v pesku in Avguštin je spoznal, da so njegovi poskusi razumevanja skrivnosti boga prav tako jalovi kot otrokovi poskusi zajetja morja. Po drugi razlagi je bila školjka skozi dolga stoletja tudi motiv na emblemih romarjev in po tretji motiv v grbu starodavnega samostana Schotten pri Regensburgu na Bavarskem, torej iz rodne dežele sedanjega papeža.

A kaj delajo črni dagnji, prstak, volek in bela spiralna školjka na portretu dr. Rodeta? Avtor portreta, priznani slovenski slikar RUDI ŠPANZEL, sicer zgovoren mož, je v obrazložitvi upodobitve skop. Povedal nam je, da je Rodetov portret slikal pol leta in da je za njegovo delo zanimiva tudi krščanska simbolika, zgodovina RKC in "evropska krščanska identiteta". Motiv školjk uporablja tudi na drugih slikah, predvsem kot "srednjeveški simbol življenja". DR. FERDINAND ŠERBELJ, pisec spremne besede k sliki, je bolj določen in opozarja, da v krščanstvu "školjka simbolizira Kristusovo vstajenje in vero v večno življenje. Zato so krščanski pisci izpraznjeno školjko oz. njeno lupino imeli za prispodobo izpraznjenega Odrešnikovega groba", skupek različnih školjk pa "predstavlja vrednostne stopnje ... kot nekaj popolnega in univerzalnega. In v teh 'vodah' se je znašla naša butara." Sodeč po teh razlagah je Slovenija na poti do popolnosti, zdaj pa smo vendarle še med črnimi dagnji in volekom; vendar je kljub vsemu do obisti katoliška dežela, čemur pritrjuje tudi slikar Španzel s podat-

kom, da je 85 odstotkov Slovencev katolikov.

DR. ANA LAVRIČ iz Umetnostnozgodovinskega inštituta Franceta Sterleta ZRC SAZU nas je poučila o motivu ptice na kardinalovem ramenu. Navadno je na takšnih upodobitvah beli golob, ki ponazarja svetega duha, včasih pa tudi navdih. Ptica na Rodetovem ramenu, tik ob ušesu, pa ni golob, temveč po vsej verjetnosti ščinkavec. In medtem ko dr. Šerbelj vidi na kardinalovi rami "simbol čuječnosti in glas vesti", dr. Lavričeva meni, da bi lahko ščinkavec, če je to ta ptica, ponazarjal kardinalov stik z naravo. Kakorkoli že, ptico navdiha najdemo tudi na upodobitvah nekrščanskih prerokov, celo na skritih upodobitvah muslimanskega preroka Mohameda. Za vlogo in pomen ščinkavca na Rodetovi upodobitvi pa ve le slikar Španzel, ki je odgovor na naše vprašanje zadržal zase; le sklepamo lahko, da gre morebiti tudi za kanček slikarjeve hudomušnosti.

Iz dosedanjih portretov dr. Rodeta, ki so objavljeni v interdisciplinarni zbirki študij "Upodobitve ljubljanskih škofov", pa lahko vidimo, da je velikonočni portret kardinala izjemen in motivno razkošen tudi v primerjavi z upodobitvami ostalih ljubljanskih škofov. Zaznamuje ga tudi specifična drža portretiranca. Medtem ko iz podob drugih škofov, ki so bolj statične, veje strog izraz, njihovi nasmeški pa ponazarjajo težo bremena, ki ga imajo s svojim pastirovanjem, je kardinal Rode upodobljen kot dobrohotni mislec z malce bojevnimi pridihom. Je v položaju "tistega, ki ve", bi z Lacanovimi besedami dejal SLAVOJ ŽIŽEK, ki ga Rode bere "samo do platinic".

Sodeč po upodobitvah nekdanjega nadškofa in sedanjega kardinala dr. Franca Rodeta je imel portretiranec rad škrlatno rdečo barvo, še preden je postal kardinal. Bržkone si vsak malce bolj ambiciozen duhovnik želi kardinalske oprave, čeprav je ta milost naklonjena le zelo redkim. Zato je med Rodetovimi portreti poleg "velikonočnega kardinala" zanimiv tudi portret slikarke TINCE STEGOVEC, o katerem med drugim v študiji o upodobitvah škofov piše: "Ko ji je pro-

tesor Rode sporočil, da bo poklican v Rim, ji je to naznanil z besedami, da ga bodo tamkaj odeli v rdeča oblačila, in odteje ga je za vselej povezovala z rdečo barvo, v katero se je med portretiranjem radovoljno odel na njen predlog."

Zagotovo je v pravilih RKC oprava za posamezne stopnje cerkvenih dostojanstvenikov natančno določena, barva oprave pa simbolizira dosežen čin v "vatikanskem generalštabu", če upo-

rabimo Rodetov sinonim za Sveti sedež ob njegovem napredovanju. Greh ni, vprašanje pa je, ali je ravno lepo, da se je tedanji nadškof Rode odel v škrlat, ki pritiče kardinalom, že za portret, ki ga je naredila slikarka Stegovčeva leta 1998, saj je kardinalske insignije dobil šele leta 2006. In če uporabimo besede kardinala Rodeta z odprtja razstave podob ljubljanskih škofov, izvemo, da so si ljubljanski

škofje z mestom, ki so ga zavzemali v zgodovini slovenskega naroda, s svojim duhovnim poslanstvom in kulturnim prizadevanjem "zaslužili, da jih narod ohrani v hvaležnem spominu". Dodajmo, da se bodo še živeči portretiranci morali šele dokazati, saj zgodovina ni le učiteljica življenja, ampak tudi neusmiljen razsodnik, ki račun navadno izstavlja pozno. ✕

KAJ DELAJO ČRNI DAGNJI, PRSTAK, VOLEK IN BELA SPIRALNA ŠKOLJKA NA PORTRETU DR. RODETA?

1. Na upodobitvi Tince Stegovec iz leta 1998 takratni nadškof Rode že nosi barvo "škrlatnega princa"
2. Rudi Španzel si je "velikonočnega kardinala" zamislil v podobi dobrohotnega misleca

Stran / Page: 49

Doseg / Reach: 77000

Država / Country: SLOVENIA

Površina prispevka / Size: 906 cm2

3 / 3

